

Щільність хрестоцвітих клопів у середньому на одну рослину в ННВЦ «Дослідне поле» на насінниках капусти білоголової в 2015 р.

Отже, за значної щільності хрестоцвітих клопів на насінниках капусти білоголової, яку використовували як приваблюючу культуру, найбільші чисельність і щільність клопів виявлені о 12-й год, що можна використовувати під час визначення масового заселення і максимальної щільності капустяного і ріпакового клопів.

УДК 632:633.11«321»(477.54)

В. В. Горяїнова, асистент*

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

**ВИДОВИЙ СКЛАД ЗБУДНИКІВ ХВОРОБ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ
В УМОВАХ ННВЦ «ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ» ХНАУ ІМ. В. В. ДОКУЧАЄВА**

Великої шкоди посівам пшениці в останні роки завдають хвороби, які здатні різко знижувати врожай та якість сільськогосподарської продукції і призводити до збитковості сільськогосподарського виробництва. Найбільш розповсюдженими є хвороби, збудники яких поширюються за допомогою

* Науковий керівник — В. П. Туренко, д-р с.-г. наук, професор

повітряних течій і уражують рослини впродовж усього періоду вегетації. Шкідливість цих хвороб за інтенсивного розвитку полягає в ранньому й передчасному відмиранні листя та глибокому порушенні фізіологічних процесів, у результаті чого значно знижується якість урожаю. Проблема збереження та реалізації потенційної врожайності сортів пшениці є нині надзвичайно актуальною.

Зміна клімату в Україні стала найбільш помітною, починаючи з 2003 р. Відбулося значне підвищення температури на 3 °С, а середнє її підвищення в період 2003–2010 рр. становило 0,7 °С. Ці та інші фактори призвели до трансформації агроценозів, що викликало стрес-реакцію на навколишнє середовище, на шкідливі об'єкти і на рослину-живителя, унаслідок чого відбулися відповідні зміни фітопатогенозу.

У Східному Лісостепу України фітосанітарний стан посівів зернових культур, особливо пшениці ярої, і нині залишається складним.

Як зазначено вище, відбуваються кліматичні зміни, що впливають на розвиток збудників хвороб та їх співвідношення у фітопатогенозі пшениці. Зернові колосові культури уражуються токсигенними грибами. Відбувається підвищення стресостійкості польових популяцій грибів. Плямистості листя, у тому числі септоріоз, бура листкова іржа позитивно реагують на підвищення середньодобових температур повітря.

Тому з метою контролю цих хвороб пшениці ярої вивчали фітосанітарний стан посівів, проводили діагностику хвороб та визначали динаміку їх розвитку за загальноприйнятими методиками.

Впродовж 2012–2015 рр. в умовах ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва Харківського району Харківської області (східна частина Лівобережжя України) проводили дрібноділянкові дослідження (розмір ділянок — 10 м², повторність — чотирикратна, розміщення — послідовне) на пшениці ярій сортів Спадщина та Нашадок.

Щорічно посіви ярої пшениці уражувалися септоріозом листя (*Septoria tritici* Rob. et. Desm.), борошнистою росою (*Erysiphe graminis* DC.), бурою листковою іржею (*Puccinia recondite* Rob. et. Desm.).

Нами встановлено, що за вегетаційні періоди 2012–2014 рр. на дослідних ділянках поширеність борошнистої роси у сорту Спадщина у фазі кушіння становила 18,4 %, а розвиток хвороби — 2,7 %; у фазі колосіння – цвітіння —

22,3 %, а розвиток хвороби — 10,2 %; у фазі молочно-воскової стиглості 37,6 %, а розвиток хвороби — 19,9 %.

Поширеність септоріозу пшениці на сорті Спадщина у фазі кушіння становила 16,1 %, а розвиток хвороби — 3,1 %; у фазі колосіння – цвітіння — 24,1 %, а розвиток хвороби — 11,9 %; у фазі молочно-воскової стиглості — 38,3 %, а розвиток хвороби — 19,7 %.

Поширеність бурої листової іржі у фазі кушіння сорту Спадщина становила 0 %, розвиток хвороби — 0 %; у фазі колосіння – цвітіння — 1,6 %, а розвиток хвороби — 0,3 %; у фазі молочно-воскової стиглості 5,4 %, а розвиток хвороби — 1,8 %.

Для сорту Нащадок поширеність борошнистої роси у фазі кушіння становила 19,1 %, а розвиток хвороби — 3,2 %; у фазі колосіння – цвітіння — 24,5 %, а розвиток хвороби — 11,5 %; у фазі молочно-воскової стиглості 38,7 %, а розвиток хвороби — 21,3 %.

Поширеність септоріозу у сорту Нащадок у фазі кушіння становила 18,3 %, а розвиток хвороби — 3,9 %; у фазі колосіння-цвітіння — 26,2 %, а розвиток хвороби — 12,6 %; у фазі молочно-воскової стиглості — 39,6 %, а розвиток хвороби — 22,4 %.

Поширеність бурої листової іржі сорту Нащадок у фазі кушіння становила 0 % та розвиток хвороби — 0 %; у фазі колосіння – цвітіння — 2,5 %, а розвиток хвороби — 0,7 %; у фазі молочно-воскової стиглості — 7,8 %, а розвиток хвороби — 2,9 %.

Таким чином, за роки досліджень не відбулося змін у структурі видового складу патогенних комплексів грибів. До найбільш прогресуючих можна віднести борошністу росу, септоріоз та буру листову іржу.

Необхідний систематичний моніторинг динаміки поширених і прогресуючих хвороб, який допоможе здійснювати оцінювання їхньої шкідливості та розробляти ефективні захисні заходи.